

AHİLİK TEŞKİLATI'NIN SOSYO -İKTİSADÎ YAPISI VE ÖRNEKLİK DEĞERİ

Hüseyin ARSLAN*

Öz

Ahîlik ve Bâciyân-ı Rum teşkilatları;13-18.yy arasında Osmanlı öncesi ve Osmanlı döneminde birçok alanda ferdi ve toplumsal anlamda sosyo-iktisadî gelişmeye büyük etkisi olmuştur. Gedik sisteminin kuruluşuna değin etkinliğini sürdürmüştür. Bu iki örgütlenme; kadın ve erkek nüfusun sosyal-kültürel, ekonomik ve ahlaki yapısını, insanî ve medenî yönde geliştirmeyi amaçlamıştır. Sanayi inkılabının ve Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu şartların baskısı altında etkinliğini yitirmiştir.

Bu çalışmadan amaç; uzun bir tarih kesitinde geniş bir coğrafyada fert ve topluma olumlu katkılarda bulunmuş olan bu teşkilatların günümüz fert ve toplumuna örneklik değerini ortaya çıkarmaktır. Geçirdiği merhaleler anlatılırken etkinliğini yitirme sebepleri örnek alınması amacıyla zikredildi. Çeşitli sosyo-iktisadî ve tarihî kaynaklar incelendi. Günümüze örneklik değeri olan boyutların günümüz uygulamaları ile karşılaştırılması çalışmayı farklı kılan yanıdır.

Bulgular olarak; insanlar arası ilişkileri düzenlediği; meslek edindirme, üretim, satış, pazarlama, tüketim, işçi-işveren ilişkileri, sosyal güvenlik sistemi, adil gelir dağılımı dengesi, iç ve dış güvenlik gibi alanlarda düzenlemeler yapıldığı ve başarı ile uygulandığı tespit edilmiştir. Çeşitli kesimlerin bu örgütlenmede yer aldığı fark edilmiştir. Zâviye, hankâh ve ahî tekkesi, üretim ve satış mekânlarında ve sosyal hayatta etkinliklerini sürdürmüşlerdir.

Nitelikli insan ve toplum oluşturma ve geliştirme bakımından bu tarihi model incelendi. Esnafın; halkın ve tüketicinin hukukunu gözettiği, halkın ve tüketicinin de; esnafın, üreticinin ve satıcının hukukunu gözettiği insanî ve empatik bir ekonomik piyasa modeli oluşturulması çerçevesinde ahîlik sistemi örnek alınabilir. Türkak –TSE bünyesinde Ahîlik ilkeleri incelenip güncellenerek günümüze ve geleceğe hitap edecek nitelikte “Üniversal Ahîlik Standartları” oluşturulması yönünden incelendi ve bu standardın oluşturulması önerildi.

Anahtar Kelimeler: Sosyo-İktisadî, Bâciyân-ı Rum, Ahîlik Standartları, Ahî Evran, Fatma Bacı.

SOCIO- ECONOMIC STRUCTURE of ORGANIZATION of AHÎ ORDER and IT'S EXAMPLIFY VALUE

Abstract

Guilds of *Ahî* and *Bajiyân Al-Rum*, which contributed greatly to socio-economic development – individually and socially - in many fields between 13rd and 18th centuries during periods before and during the era of Ottoman State, remained efficient until establishment of Gedik system. Aforementioned guilds lost influence under pressures of Industrial Revolution and conditions challenging Ottoman State.

This study aims to uncover exemplary value of said guilds, which positively contributed to individuals and community over an extensive period of history across a vast geography, for current individuals and society. While relating stages it underwent reasons why it lost efficiency has been mentioned so it sets an example. Various socio-economic and historical resources have been studied. Comparison of dimensions having exemplary value for our time with current implementations makes this study distinctive.

As findings, it has been learned interpersonal relations were regulated by them, vocational courses, production, sales, marketing, consumption, relations between employers and employees, social security system, balance in fair distribution of incomes besides domestic and foreign security were arranged within this organization and implemented successfully.

This model has been studied from aspects of forming and developing qualified people and societies. Ahî system can be taken as example, for thereby while tradesmen observed rights of people and consumers, people and

*Asst.Prof, İstanbul Commerce University, Vocational School, harslan@ticaret.edu.tr

consumers observed rights of merchants, producers and salesmen, and thus a humanitarian and emphatic economic market model was formed. This study advises ‘Universal Ahî Standards’ be established to address our time and future by revising and updating Ahî principles within Türkak –TSE.

Key Words: *Socio-economic, Baiyyan Al-Rum, Standards of Ahî Order, Ahî Evran, Fatma Bacı*

1. GİRİŞ

Sürekli bir arayış içerisinde olan, daima daha iyisini aramakla meşgul olan insanlığın elde ettiği sosyal, ekonomik, ahlaki, siyasal, kültürel ve pek çok gelişmenin temelinde insanlığın tarihi tecrübeleri yatmaktadır. Bu tecrübelerden biri de tarihimizin uzun asırlarını etkilemiş olan ahîlik ve Bacıyân-ı Rum teşkilatlarıdır. Bu deneyimlerden yararlanmak çağımız toplumlarına çok şey katacak ve kazandıracaktır (Gündüz ve diğerleri, 2012:40).

Ahî kelimesi Arapça “ah”, “kardeş” anlamına gelmektedir. Kelime sonuna, konuşan= mütekelim ya’sı (Osmanlı Türkçe’sinde nisbet “î” takısı) alarak ahî “kardeşim” olmuştur. Ahî, kelimesi Türkçede eli açık, konuksever ve yiğit anlamına gelen “akı” sözcüğünün karşılığı olduğu ifade edilir (Ahmad al-Ayid, 1991:86, Solak, 2009).

Ahîlik Teşkilatı ise Anadolu’da gelişip yaygınlaşan sanatta, ticarete dayanışma ve yardımlaşmayı esas alan sosyo-ekonomik bir kurumdur. Ahîlik 13. yüzyılda köylere kadar (Gündüz ve diğerleri, 2012:40) yayılarak düzenli ve milli bir toplum kurmayı amaç edinen sosyal bir kurum haline gelmiştir.

Ahîlik ve Bacılık teşkilatı veya teşkilatları, başlangıç itibariyle Abbasiler dönemindeki Fütüvvet teşkilatına kadar götürülmektedir. Şu var ki bu sözü geçen teşekküller İslamî değerlerin ve iktisadi-sosyal, ahlaki-kültürel ilkelerinin bir başka ifade ile hayata dair önerilerinin pratiğe dökülmesi ve hayata ilişkin sistemlere dönüştürülmesini ön plana çıkardığından temelleri İslâm’ın ilk dönemine değin götürülebilir. Nihayette Hz. Peygamber’in getirmiş olduğu hayata ilişkin görüşlerin ve değerlerin uygulamaya konulmasını amaçlamıştır (Bayram M., 2002).

Abbasi Devleti’nin Moğol işgaline uğradığı, parçalanma ve dağılma sürecine girdiği dönemde, Büyük Selçuklular Devleti ve Anadolu’da Selçuklu Devleti’nin yanı sıra Anadolu’daki yeni oluşumlar çerçevesinde İslam’a ve Müslümanlara kapılarını açan bu yeni coğrafyada yaşayan insanlar ile birlikte akın akın Orta Asya’dan, Horasan’dan, İran, Irak, Mezopotamya ve Arabistan’dan bu yeni yurda gelen insanlar yerleşik kültürler ve kavimlerle barış içerisinde yaşamının yollarını arama gereği duymuşlardır. İşte bu arayışa cevap yine tarihin bahsedilen safhalarından gelen hayata dair görüşlerden gelmiştir. Bunun sonucu olarak kurumsal ama sosyal-kültürel ve ahlakî-iktisadî anlamda ahîlik teşkilatı ile karşılaşmaktayız (Bayram M., 2001).

2. YÖNTEM

Bu çalışmada Ahî teşkilatı ve bu konu ile ilgili kaynaklara dayanarak aynı şemsiye altında yer aldığı kanaatine varılan Bacıyân-ı Rum teşkilatı ele alınmıştır. Bu teşkilatın Osmanlı öncesi ve Osmanlı dönemindeki etkisi; sosyo- ekonomik, ahlakî-kültürel yönleri ile araştırma konusu oldu. Bu süreçte bu kuruluşun uzun bir tarihî dönemde etkin olduğu fark edildi. Bunun da sisteminden ve ilkelerinden kaynaklandığı anlaşıldı. Bu anlamda günümüz toplumlarına sosyo-iktisadî anlamda örneklik değeri olabileceği fikri doğmuştur.

Örneklik değeri üzerine gelişen bu çalışmada Ahîlik teşkilatı ile ilgili yazılı kaynaklardan yola çıkıldı. Konu ile ilgili bilgileri ve değerlendirmeleri sunan kaynaklar incelendi. Kullanılan

kaynakların her biri yerli yerinde gösterildi. Ahîlik Teşkilatı, belirtilen yönleri ile ele alındıktan sonra örneklik değeri üzerinde durularak Ünlversal Ahîlik Standartları oluşturulması önerisi ortaya atıldı. Sonuç ve değerlendirme ile araştırma tamamlandı.

3. AHİLİK TEŞKİLATI

Ahîlik teşkilatını bütün boyutları ile ele almak bu çalışmanın amacı dışındadır. Ama konumuzun anlaşılabilmesi için yeterli düzeyde bir anlatımla bu teşkilatı anlatmakta yarar vardır. Bu çerçevede bu teşkilatın kuruluşu hakkında bilgi vermek gerekir. Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Ahîlik Teşkilatı'nın Rolü, Ahîliğin Dünya'ya ve Olaylara Bakışı, Ahîlik Teşkilatının Amacı, Örgütlenme ve Yönetici-Yönetilen İlişkisi, Meslekî Ahlak ve Hayat, Kültür ve Sanat, Ahîlik Teşkilatının Etkinliğini Yitirmesi alt başlıkları altında bu teşkilatı ele almak konunun anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Bu bakış açısı ile tarihsel açıdan konuyu değerlendirecek olursak;Halife En-Nâsır li-dinillah (Nâsır bin Müstedî (h.577-620/m.1181-1223) (Çağatay,1996:33; Kayaoğlu,1982:1) dağınık, başboş ve örgütsüz bir durumda olan fütüvvet gruplarını bir araya getirmiş ve Hilafetin değerini yükseltme yolunda büyük çabalar sarf etmiştir. Bu çabalarla da yetinmeyip komşu ülkelere “fütüvvet cihazı” denilen “Ka's ü'l-Fütüvve” ve “Libâs-ü'l Fütüvve”yi göndererek bu ülkelerin de fütüvvet kurumuna girmelerini sağlamıştır. Bu sırada Anadolu'da hüküm süren Selçuklu hükümdarı I. İzzeddin Keykavus, fütüvvet sisteminin kurallarına uygun olarak fütüvvet kâsesinden içmiş ve fütüvvet şalvarını giyerek bu örgüte katılmıştır. Bu olayla birlikte fütüvvet hareketinin Anadolu'da yayılmaya başladığını; Anadolu'nun kendi koşulları içinde de “Ahilik Kurumu”na dönüştüğünü görmek mümkündür. Keykavus'un ölümünden sonra yerine geçen oğlu I. Alaeddin Keykubad döneminde de fütüvvet kurumuna ve hareketine sahip çıkmış, yayılması hızlanmıştır. Cüneyd-i Bağdadî (v. 297 hicri/ 927 miladi) “fütüvvet Şam'dadır, lisan Irak'tadır, sıdk ve doğruluk Horasan'dadır.” diyerek fütüvvetin sosyal bir mesele haline geldiğini ortaya koymaktadır (Çağatay,1996:33-37; Erken, 2012:29).

Özellikle I. İzzeddin Keykavus'un fütüvvet örgütüne girmesinden sonra, fütüvvet Anadolu merkezlerinde daha da güçlenmiş, zamanın genel eğilimlerine ve Anadolu manevi çevresindeki düşünce akımlarına uyarak biraz tasavvufi bir renk almıştır. Diğer taraftan korporasyonlara girerek onlardan güç almış ve onları daha da canlandırmış, köylere kadar yayılarak “Alpler örgütü” ile de ilişkiler kurmuştur. Ayrıca, XIII. yüzyılın ikinci yarısı, XIV. yüzyıla kadar Anadolu'da büyük devlet ricalinin, müderrislerin, kadınların, büyük tacirlerin fütüvvet kurumu/örgütüne üye olduklarını ve katıldıklarını kaynaklarda görmek mümkündür (Özerkmen, 2004:57-78).

Ahîlik, o devirlerde toplumun önemli kesim ve şahsiyetlerinin itibar ettiği, toplum üzerindeki etkileyici gücünün farkında olunan ve sayılan bir kurum haline gelmiştir. Ayrıca, Moğol istilasından önce Anadolu'ya büyük bir Türkmen göçü olmuş, akın akın gelen kitleler içinde “alimler, dervişler ve mutasavvıflar” yer almıştır ve bu insanlar Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında önemli roller oynamış; dini-toplumsal ve kültürel yapının biçimlenmesinde çok önemli etkileri olmuştur (Özerkmen, 2004:57-78).

Başlangıçta, Ahilik kurumunda Fütüvvet-namelere dayanılarak sūfî niteliklerin olduğu söylenebilir ve yakın zamana kadar derviş tekkeleri olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. Buna en iyi örnek, meşhur Ahi velisi Ahi Evren'e kadar giden Kırşehir Tekkesi'nin, Bektaşî Tekkesi olarak yakın tarihimize kadar var olmasıdır (Özerkmen, 2004:57-78).

Ahîlik teşkilatının bir de kadınlardan oluşan Bâciyân-ı Rum teşkilatlanması vardır. Kimi araştırmacılar Bâciyân-ı Rum'u Ahîlik teşkilatının kadın kolları veya kadın versiyonu olarak alırken kimi de ayrı ve bağımsız bir kuruluş olarak algılamaktadır. Kadınlar arası teşkilâtın ilk bahseden, Bacı Teşkilâtının bilinen ilk lideri Fatma Bacı'nın (Kadın Ana, Hatun Ana, Kadıncık) babası Şeyh Evhadu'd-Dîn Hâmid el-Kirmânî'nin (635/1237) Sivas'taki halifesi Şeyh Şemsü'd-din Ömer et-Tiflisî'nin oğlu olan Muhammed adlı bir zattır (Bayram, 2002:366). Bulgular; bu ikisinin bir bütün ve iki cinsin hayatta olduğu gibi bu teşkilâtlarda da birbiri ile işbirliği ve dayanışma içerisinde ama bağımsız faaliyet gösterdiği yönündedir. Bazı zaviye kurucularının (Kız Bacı, Ahi Ana, Sakan Hatun, Hacı Fatma zaviyeleri gibi) ve şeyhlerinin de kadınlar olması dikkat çekici bir durumdur. Barkan'ın (1942:140) verdiği ayrıntı kanaatimizi destekler niteliktedir: "Kütahya Evkafı içinde "Od Yakan Baba" nâmındaki dervişin bir köyde bina ettiği tekke, civardan gelen adaklar ve kurbanlarla az zamanda inkişâf bulup dinî mühim bir merkez haline gelmiştir. Bu hızlı gelişmede bu zaviyeyi idare etmiş olan "Hacı Bacı nâm salih ve mütedeyyine ehl-i velâyet hatun"un ve kendisinden sonra yerine geçen Hundi Bacı nam hatunun ve ondan sonra zikrolunan ocağı ihya etmiş olan "Sume Bacı nâm bir azize ve salih ve bakire hatunun büyük hizmetleri olmuştur. Ve hatta bu sonuncu Bacı, kendi zamanında tekkeye mal ettiği çiftliklerle, bağ, bahçe, değirmen vesâirenin, kendi ölümünden sonra akrabasından kimsenin müdahale etmemesi için, kendi parası ile temin edilmeyip hayrât-i müslîminden toplanan parayla satın alındığını herkesin önünde dile getirip zabta geçirmiştir. Bu asırlarda Anadolu'da kadın tekke şeyhleri görmek bizi hayrete düşürmemelidir. Aşık Paşazade bu kadın dervişlerden "Bacıyân-ı Rum" namı altında bahsetmektedir. Ve Hacı Bektaş'ın Rum ahîleri, Rum abdalları ve Rum gazileri gibi gruplar içinde Baciyân-ı Rum'ı ihtiyar edip, kadıncık ana (Fatma) isminde bir kadına, bütün kerametini göstermesi ve tarikatı ona ismarlaması bu bakımdan manidardır: İmdi Hacı Bektaş Sultan bunların içinden Baciyân-ı Rum'ı ihtiyar itti, kim o "Hatun Ana"dır, anı kız idindi. Keşf ve kerametini ana gösterdi, teslim itdi. Kendi Allah rahmetine vardı..."

Osmanlı Devleti'nin hemen öncesi dönemde Anadolu'da etkin olan bu kuruluşlar sayesinde yeni gelenler kalacak yer ve yurt, iş ve aş bulurken, yerleşik insanların da güvenlik içerisinde hayatlarına devam etmeleri, işlerini sürdürmeleri ve süreç içerisinde kültürel ve değerler yönünden etkileşimleri, devamında ihtida etmeleri söz konusu olmuştur. Zamanın yol alması ile de inanç ve kültür bakımından İslamlaşma ve Türkleşme vuku bulmuştur (Bayram M., 2001).

Ahi teşekkülleri, konar-göçer olan Anadolu'nun yeni sakinlerinin kent hayatını benimsemesinde de büyük rol oynamıştır. Bu teşekküller, devlet otoritesinin dışında kurulmuş ve çalışıyor olsalar da devlet ve milletin bekâsının ve devamlılığının sağlanmasında, kalkınmada, bilimde, sanatta ve hatta askerlikte önemli bir rol oynamaktaydılar. Bu çerçevede Neşri Tarihi'nde (v.55) şöyle geçer: "Murad Hüdâvendigar zamanında "dirler ki ol vakit Kala-i Ankara ahîler elinde idi. Sultan Murad Han Gazi yakın geliyecek Ahîler istikbal idüb kal'ayı teslim etdiler. Çünkü Sultan Murad Han Gazi şehre girdi, üzerine akçeler nisâr ittiler, Kullar ol akçeyi yağma itdiler." (Barkan, 1942:140).

Ahîlik teşkilatına sadece tüccar, esnaf ve sanatkârlar değil, aynı zamanda bilim adamları ve hatta hükümdarlar da üye olabiliyorlardı. Toplumun değişik meslek ve mevkilerinde bulunan kişilerin de Ahîlik teşkilatına üye olabilmeleri, toplumsal huzur ve refah için belirli ahlaki ilke ve kuralların toplumun geneline yayılması ve toplumdaki herkesin ve her kesimin bu kuralları tanınması ve uyması açısından dikkat çekicidir (Durak ve diğerleri, 2010:153).

Aşağıdaki şıkta bu teşkilatın Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda üstlendiği rolü ele alınacaktır.

3.1.Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Ahîlik Teşkilatı'nın Rolü

Modern Türkiye'nin üzerinde bulunduğu coğrafi konumu ve beşerî- demografik yapısı itibariyle kendisinden önceki medeniyetlerin, kültürlerin, toplumların ve devletlerin varisi olduğunu söylemek mümkün olduğu gibi Osmanlı Devleti'nin de kendisinden önceki pek çok şeyi tevarüs ettiğini, söylemek doğru olsa gerektir. Kendi medeniyet havzası içerisinde miras olarak devraldığı kurumlardan biri de ahîlik teşkilatıdır. Mirastan öte bu yeni devletin kuruluşunda ve nüfus yapısında etkin rol almış, nesiller boyu insan yetiştirme ve insanı kendi değerleri ile donatma konusunda etkin olmuştur. Geniş bir halk tabakaları tarafından kabul gören ahîlik XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren siyasî bakımdan ve bu asrın sonlarında Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve uç-sınır boylarında gazalarda bulunarak askeri bakımdan da önemli roller oynamıştır. Ahilik'te mesleki yapının ağırlık kazanmasının, Moğol baskılarından sonra olduğuna ilişkin kanılar var. Kentli bir yapıya sahip olan Fütüvvet hareketi ve ahîlik, Anadolu'nun eski kent kültürü temelinde ve özellikle orta tabaka halk arasında daha hızlı kabul görmüştür (Özerkmen, 2004:65-66). Bu durumda ahîlik, Osmanlı öncesinde ve Osmanlı döneminde hem toplum nezdinde hem de devlet nezdinde etkinliği olan bir kuruluş olagelmıştır. Ahîlik kurumunun ve ahilerin Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ne ölçüde rol oynadıklarının izah edilebilmesi için Osmanlı Devleti'nin kurucusu sayılan Osman Gazi ve onun kayınpederi olan Şeyh Edebali'nin ahîlerle ilişkisinin ortaya konulması gerekir. Ahî Edebali'nin Söğüt'e gelmeden önce Ahî Evren zamanında Kırşehir'de yaşadığını bildiren bir takım belgeler bulunmaktadır. Hatta bazı yazarlarca, Ertuğrul Gazi ve Şeyh Edebali'nin özel olarak Söğüt'e birlikte gönderildiği ve yerleştirildiği iddia edilmektedir (Barkan, 1942:139-140).

Ahî Evren'in, Hacı Bektaş-ı Veli ile birlikte Osman Bey'in kılıç kuşanma törenine katıldığına, Osman Gazi'nin yanında bulunan Hasan ve Turgut Alp ile Kara Halil'in ahîlerden olduklarına, ayrıca Osman Gazi'nin, Ahilik kurumunda kullanılan "yol atası", "yol kardeşi" tabirlerinden hareketle "yol arkadaşı", "yoldaş" denilen çevik gençlerle seferlere çıktığına dair bir takım bilgiler bulunmaktadır. Bizzat Osman Gazinin de bir ahî olduğu şeklinde görüşler mevcuttur. Yine Orhan Gazi'nin (1324-1362), I. Murad'ın (1362-1389) ahî olduğu belirtilmektedir. (Çağatay, 1996:39) Eğer söylendiği kadar yaygın ve güçlü ise ahîliğin, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda doğrudan ya da dolaylı olarak rol oynamış olması kabul edilebilir bir durumdur (Uçma, 2007:43-49). Bu durumda bu yeni devletin mayasında Ahî Evran'ın, Hacı Bektaş Veli'nin, Fatma Bâci'nin, Ahî Şeyh Edebali'nin eserleri vardır. Aynı zamanda Mevlana'nın, Yunus Emre'nin yetiştirdiği nesillerin eseridir. Yani bütün bir doğu İslamlarının ve Anadolu'yu İslamlaştırmak ülküsüyle akın akın Anadolu'ya yerleşen nesillerin eseridir, desek yeridir. Yine Âşık Paşazâde Tarihi'nde (s.199) şu kayıt geçer: "Ertuğrul zamanında Baba İlyas divane vardı. Rum'a, Ertuğrul'la bile gelmişlerdi ve Koçum Seydî vardı. Baba İlyas'ın halifesi idi, bunların kerametleri zahir olmuş duaları makbul azizlerdi. Osman Gazi zamanında ulemadan "Tursun Fakih vardı ve fukaradan Baba Muhlis ve Osman Gazi'nin kayın atası Edebali vardı, bunlar duaları makbul azizlerdi." (Barkan, 1942:140)

İş, hayat, sosyal olaylar örgüsü, iktisadi olaylar örgüsü ve etik değerler örgüsü içerisinde örgütlenen bu devir (13-14.yy) insanların oluşturdukları bu teşkilatlar daha sonra Osmanlı Devleti'nde yüzyıllar içerisinde yeni şartlara uyum sağlayarak lonca ve gedik ismi altında varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bu teşekküller, Anadolu'nun İslamlaşmasını sağladıkları gibi Rumeli olarak isimlendirilen Balkanlar'ın, Makedonya'nın, Bosna-Hersek'in de hızla

İslamlaşmasına vesile olmuşlardır. Daha Osmanlı'nın ilk devirlerinden itibaren anılan bölgelere yapılan sürgün ve iskânlarla yerleşenlerin yanı sıra gönüllü olarak yerleşen dervişler, ahî şeyhleri ve bağlıları ile bu bölgeler insanının Türkleri ve İslâm'ı tanımalarına vesile olmuştur. Elbette Endülüs Müslümanları ve öncesindeki faaliyetler gibi bunlardan önceki nesillerin de etkisi olmuştur (Barkan, 1942, Çağatay, Ahiliğin Ortaçağ Anadolu Toplumuna etkileri, 1996).

Osmanlı Asırlarında bu kuruluşların ilkeleri iş hayatında; üretim-tüketim, satış ve pazarlama alanlarında etkin olduğu gibi sivil sosyal kuruluşlar olan tasavvufi oluşumlar bünyesinde bütün Osmanlı toplumlarını halesine almıştır. Artık bu devirlerde piyasaya hakim olan Osmanlı hükümdarlarının yayınladığı kanunlar ve hükümetlerin yönetim biçimleri olmakla birlikte insanların gönüllerini, işlerinde esas aldıkları iş yapma biçimlerini ve insan ilişkilerini İslam'ı referans alan Ahîlikten-Mevlevîlikten, Bektaşîlikten gelen ilkeler şekillendirmekteydi. Dikkat çekici bir nokta bu sayılan yeni akımların veya tasavvufi oluşumların Anadolu ve Rumeli coğrafyasında ortaya çıkan ve gelişen akımlar olmasıdır. Dolayısı ile bu yeni coğrafyalardaki insan tipinin beklenti ve ihtiyaçlarını göz önüne alan bir anlayışla oluşup gelişmişlerdir (Durak ve diğerleri, 2010:152).

Ahîlik ve Bacıyân-ı Rum teşkilatlarını, birbirini tamamlayan teşkilatlar diye ele alırsak oluşumlarının; insana, olaylara, sosyo-iktisadi, kültürel ve ahlakî meselelere bakışlarının aynılık ve benzerlik arz edeceği söylenebilir. Bu örgütlenmeler; Osmanlı Devleti'nde esnaf ve sanatkâr kuruluşlarının gedik haline gelişine dek (1727) etkisini sürdürmüştür. Ahiliğin gedik sisteminin oluşturulmasında da etkisi olmuştur (Çağatay, 1996:43).

3.2. Ahiliğin Dünya'ya ve Olaylara Bakışı

Ahîlik anlayışına göre; insan-insan, insan-eşya, insan-tabiat ilişkilerinin ana eksenini, insanın dünya ve ahiret mutluluğuna göre düzenlenmiştir. Bu yaklaşım, Ahîlerin-bacıların dünya için ahiretini, ahiret için dünyasını terk etmeyen dengeli bir hayat anlayışı geliştirmelerini sağlamıştır. Ahilik anlayışına göre bütün insanlar, eşya, tabiat ve dünya, Allah'ın bütün insanlığa bahsettiği emanet konumundadır. Dolayısıyla emek gücünün yanı sıra tüketicinin, insanın ve tabiatın sömürülmemesi gerekir. Aralarında adalet ve denge ilkeleri korunarak bireysel ve toplumsal refah ve huzurun sağlanması esastır (Özerkmen, 2004).

Ahîlikte insan, dayanışmacı bir ruh yapısına sahiptir. Birlik ve beraberlik içinde büyük hedeflere yürümek mantığına dayanır. Zengin ile fakir, üretici ile tüketici, emek ile sermaye, millet ile devlet yani toplumun bütün fert ve kurumları arasında iyi ilişkiler ve dengeler kurularak herkesin huzur içerisinde yaşaması hedeflenmiştir. Buna bağlı olarak Ahilik, üretmeden tüketmeyi, ihtiyaç fazlasını tüketmeyi, haksız rekabeti, güçlünün zayıfı sömürmesini, haksız kazanç sağlamayı, insanları aldatmayı özetle; ahlakî olmayan her türlü davranışı reddeder (Karagül, 2012).

3.3. Ahîlik Teşkilatının Amacı

Ahîlik teşkilatının ana amacı; Anadolu'ya ve buradan Rumeli'ne akın akın gelen Türklerin ve diğer Müslüman unsurların kendi sanat ve ticaretlerine yeni bir yaşama ve çalışma kültürü oluşturma çabalarının yanı sıra dünya görüşlerini hayata geçirme gayretleri olarak ifade edilebilir. Buna dayanarak önce bütün esnaf ve sanatkârlar tek bir örgüt altında toplanmış ve bunlar ahlakî, meslekî ve askerî bir eğitimden geçirilmişlerdir. Bundan dolayı sadece tüccar, esnaf ve sanatkârlar değil, aynı zamanda bilim adamları ve hatta hükümdarlar da bu teşkilata üye olabiliirdi. Sadece esnaf ve sanatkârların değil, toplumun değişik meslek ve statü sahibi

kişilerinin de üye olabilmeleri, toplumsal huzur ve refah için belirli ahlaki ilke ve kuralların toplumun geneline yayılması ve toplumdaki herkesin ve her kesimin bu kuralları tanınması ve uyması açısından dikkat çekiciydi.

Aynı dönemlerde Batıda da çalışma hayatına ilişkin örgütlenmeler mevcuttur. Bunlardan, Bizans loncaları; işverenler ve patronlar tarafından çalışanların çalışma düzeni ile ilgili olarak kurulmuştur. Oysa Ahîlik teşkilatı, devlet otoritesi dışında, tamamen ustalar-çalışanlar arasındaki bir işbirliği teşkilatı olarak oluşturulmuş ama çalışanların, tüketicinin hatta toplumun, tabiatın ve bütün bir varlık örgüsünün hakkını koruyacak bir insanî sosyal, ekonomik, genel güvenlik ve sorumluluk sistemi şeklinde teşkilatlanmıştır (Bayram M., 2001;8-10).

Ahî Evren Şeyh Nasireddin Mahmud “Letâif-i Hikmet” adlı eserinde ahîliğin kuruluş felsefesini şöyle ifade etmektedir: “Allah insanı medenî tabiatlı yaratmıştır. Allah insanı yemek içmek giyinmek evlenmek mesken edinmek gibi çok şeylere muhtaç olarak yaratmıştır. Kişi kendi başına bu ihtiyaçları karşılayamaz... Demircilik, marangozluk gibi birçok meslekleri yürütmek için çok insan gerekli olduğu gibi demircilik ve marangozluk da bir takım alet ve edevâtla yapılabildiğinden bu alet ve edevâtı tedarik için de çok sayıda insana ihtiyaç vardır. Böylece insanın ihtiyaç duyacağı bütün san’at kollarının yaşatılması lazımdır. Toplumun bir kesiminin san’atlara yönelmesi ve her birinin belli bir san’atla meşgul olması gerekir ki bütün ihtiyaçları görülebilsin.” (Bayram, 2001;8-10)

Ahîlik sisteminin temel amaçlarını şöyle sıralamak mümkündür:

- Dürüst, namuslu üretken insanlar yetiştirmek.
- Fert ve toplum ihtiyaçlarını giderebilecek meslek ve sanat becerisi olan insan yetiştirmek.
- Gerektiğinde vatan savunması ve otorite boşluğunun doldurulması için savunma gücü olarak gönüllü ve doğal bir refleks biçiminde görev yapmak.
- İlim, kültür, sanat ehli, huzurlu bir hayatı sürdürecekt erdemli insan yetiştirmek (Demirci, 1996).

Bu çerçevede, çırağa önce toplumun ahlak ve erdemleri öğretiliyordu. Sonraki aşamalarda meslek eğitime geçilirdi. Teoriden çok pratik yaparak yani çok yaparak ve yaşayarak öğrenme ön plandaydı: “yaparak öğrenme” ve “beceri geliştirme” yöntemleri esas alınmaktaydı. Eğitim sadece ferdi ve işe yönelik eğitim değil aynı zamanda toplumsal kalkınmayı ve gelişmeyi sağlayacak şekilde bütünsel içerikliydi. Mesleki bilgilerin yanı sıra dini, ahlaki, askeri, sanatsal ve toplumsal bilgiler de verilirdi (Demirci, 1996).

Ahîler; gündüzleri çalışırken geceleri, konuk evlerinde (zaviyelerde) toplanıp ilim, irfan ve birazda eğlence içeren sohbetlere katılırlardı. Ahîlik anlayışında; “çalışmak, öğrenmek ve mükemmel insan olmak” için çaba gösterilirdi (Durak ve diğerleri, 2010:153).

3.4. Örgütlenme ve Yönetici-Yönetilen İlişkisi

Ahkâm-ı Sultaniyye, Mesalih ü'l-Müslimîn gibi klasik İslam yönetim kaynaklarının hemen hemen hepsinde vurgulandığı gibi İbn Haldun’un Mukaddimesi’nde ve Kutadgu Bilig’de de; “bir yeri yönetenlerin uzun süre hüküm sürebilmeleri için yasaları adil ve doğru uygulamaları, halkı korumaları, halka içten merhamet ve şefkat göstermelerinin yanı sıra yakın olsun uzak olsun herkese adaletle muamele etmeleri” tavsiye edilmektedir (Erken, 2012).

Mahalli sivil idarenin de başkanı olan Ahî Babalar 16.yüzyıla kadar bu statülerini korumuşlardır. Daha sonraları ise, resmi yönetimin tayin ve tespit ettiği Kethüdalık kurumuna dönüşerek Ahî Babalık yarı resmi bir kurum haline gelmiştir. Ahîlik teşkilat yapısı, üstten asta doğru şöyle gösterilebilir:

Tablo 1. Ahîlik Teşkilat Yapısı (Durak ve diğerleri, 2010:156)

Ahî Şeyhi :	Kırşehir Ahî Evran Tekkesi Şeyhi
Ahî Baba :	Her ildeki bütün ahîlerin başı
Ahî :	İldeki her bir zanaat şubesinin başı
Yiğitbaşı :	Server, ahî'nin yardımcısı ve esnaf arasındaki düzeni sağlayan kişi

Bir başka kaynakta (Demir, 2014) ise Ahî Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yönetim Kurulu Üyesi Süleyman Demir tarafından hazırlanmış bulunan bilgiler yer alır. Bu bilgilere göz atıldığında Ahî Birliklerinde Yönetim, Organizasyon ve Görev Dağılımının aşağıdaki gibi gerçekleştiği görülür:

Tablo 2. Ahî Birliklerinde Yönetim, Organizasyon ve Görev Dağılımı (Demir, 2014)

Ahî Baba :	Kethüda, Ombudsman. Yönetim Kurulu Başkanı
Yiğitbaşı :	Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
Ustabaşı ve İşçibaşı:	Kalite Güvence ve Üretim Sorumlusu
Hakem Heyeti :	Ehl-i Sına'a veya ehl-i Hibre. Tüketici Haklarını Koruma, Müşteri Şikayet Masası ve Ahî birliklerinin yönetim kurulu üyeleri. Bu son ikisi Yiğitbaşı'na bağlı çalışır.
Yolatası :	Ustalık yolunda yetişen kalfaların iş dışı eğitiminden sorumlu kıdemli ustalar.
Usta	
Kalfa	
Çırak	
Yamak	

Ahî teşkilatında iki çeşit üye bulunurdu. Birincisini; yamak, çırak, kalfa ve ustadan oluşan yönetilen grup, ikincisini ise Ahî Baba, Yiğitbaşı ve Kethüda'dan oluşan yönetici grup oluştururdu. Ahîlik teşkilatı Yönetim Kurulu ve Büyük Meclis olmak üzere iki kurul tarafından yönetilirdi. Yönetim Kurulu, her sanat kolunun kendi üyeleri arasından seçtikleri beş temsilciden meydana gelmekteydi. Bu seçilenler de kendi aralarında Kethüda denen bir Yönetim Kurulu Başkanı seçerdi.

Ahîlik teşkilatında, çalışanların yetiştirilmesine ve aralarında iletişimin sağlanmasına büyük önem verilmiştir. Uzun süreli istihdam, yavaş değerlendirme, terfi ve uzmanlaşmaya dayalı iş bölümü esas alınmıştır (Demir, 2014, Uçma, 2007).

Ahîlikte danışma, soru sorma ve herkesin fikrine saygı esastır. Kalfanın, birbirileri ve çırakları, ustaların da birbirileri, kalfa ve çıraklar üzerinde örtülü bir kontrol sistemi vardı. Örtülü kontrol ve öz kontrol sadece iş hayatında değil sosyal hayatta da geçerliydi (Demir, 2014).

Ahîlikte, usta kalfasına dua ederek öğütler verir ve şöyle der: “Alimlerin dediklerini, nakiplerin öğütlerini, benim sözlerimi tutmazsan ana, baba, hoca, usta hakkına riayet etmezsen, halka zulüm edersen, yetim hakkını alırsan ve Allah’ın yasaklarından sakınmazsan hakkım haram olsun.” Bundan sonra usta kalfasının kalfalık peştamalını çıkarıp, kendi eliyle ustalık peştamalını beline kuşatır (Erken, 2012:128). Usta; yamaklıktan çıraklığa terfi eden ferdin usta oluncaya kadar hatta usta olduktan sonra bile iş ve sosyal hayatından sorumlu olmaktadır. Zaviyeler; iş eğitimi dışında fen bilimleri, sosyal bilimler, güzel sanatlar gibi pek çok alanda eğitim verilen mekânlar olması itibarıyla günümüzde Japon yönetim tarzında görülen iş ve sosyal hayatın bütünleştirilmesi anlayışının bundan yüzyıllar önce Ahî teşkilatlanmasında yaşandığını göstermektedir (Durak ve diğerleri,2010:157). Bizzat Süleymaniye Kütüphanesinde (1985-1987 yılları arasında araştırmalarım esnasında gördüğüm müellif nüshası el yazması bir astronomi kitabının Anadolu’da bir zaviyede yazılmış olduğunu okumuştum. Bu müellifin, ünlü astronomi bilgini Bursalı Kadızâde Rumî (1307-1412) olduğu hafızamda yer edinmiştir (Fazlıoğlu, 2001:98-100).

3.5. Meslekî Ahlak ve Hayat

Ahîlikle meslekî ahlak ve görgü kurallarının temel ilkelerini oluşturan ilkeler kısaca şu şekilde sıralanabilir :

- İyi huylu ve güzel ahlaklı olmak,
- İşinde ve hayatında, kin, hasetlik ve gıybetten kaçınmak,
- Ahdinde, sözünde ve sevgisinde vefalı olmak,
- Gözü, gönlü ve kalbi tok olmak, cömertlik, ikram ve kerem sahibi olmak,
- Küçüklere sevgi, büyüklere karşı edepli ve saygılı olmak,
- Alçakgönüllü olmak, büyüklük ve gururdan kaçınmak, gücü varken af etmek,
- Ayıp ve kusurlarını örtmek, gizlemek ve affetmek, hataları yüze vurmamak,
- Dost ve arkadaşlara tatlı sözlü, samimi, güler yüzlü ve güvenilir olmak,
- Gelmeyene gitmek, dost ve akrabayı ziyaret etmek,
- Herkese iyilik yapmak, iyiliklerini istemek,
- Yapılan iyilik ve yardımı başa kakmamak,
- Hakka, hukuka ve hakkaniyete riayet etmek,
- İnsanların işlerini içten, gönülden ve güler yüzle yapmak,
- Daima iyi komşulukta bulunmak, komşunun eza ve cahilliğine sabretmek,
- Yaratandan dolayı yaratıkları hoş görmek,
- Hata ve kusurları daima kendi nefsinde aramak, kimseyi azarlamamak,
- İyilerle dost olup, kötülerden uzak durmak,

- Fakirlerle dostluktan, oturup kalkmaktan şeref duymak,
- Zenginlere, zenginliğinden dolayı itibardan kaçınmak, kimseye yaltaklanmamak,
- Allah için sevmek, Allah için nefret etmek,
- Hak için hakkı söylemek ve hakkı söylemekten korkmamak,
- Maiyetinde ve hizmetindekileri korumak ve gözetmek,
- Açıkta ve gizlide Allah'ın emir ve yasaklarına uymak,
- Kötü söz ve hareketlerden kaçınmak,
- İçi, dışı, özü, sözü bir olmak,
- Hakkı korumak, hakka riayetle haksızlığı önlemek,
- Kötülük ve kendini bilmezliğe karşı iyilikle karşılık vermek,
- Belâ ve musibetlere sabır ve tahammüllü olmak,
- Müslümanlara lütufkâr ve hoş sözlü olmak,
- Düşmana düşmanın silahı ile mukabelede bulunmak,
- İnanç ve ibadetlerinde ihlaslı olmak,
- Fani dünyaya ait şeylerle öğünmemek böbürlenmemek,
- Yapılan iyilik ve hayırda hakkın hoşnutluğundan başka bir şey gözetmemek,
- Âlimlerle dost olup dostlara danışmak, her zaman her yerde yalnız Allah'a güvenmek,
- Örf, âdet ve törelere uymak,
- Sır tutmak, sırrı açığa vurmamak,
- Aza kanaat, çoğa şükür ederek dağıtmak,
- Feragat ve fedakârlığı daima kendi nefsinden yapmak.

Ahînin mesleki ahlakının dayandığı prensipler ise şu şekilde sıralanabilir:

- Müşteriyi aldatmamak, malı överek yalan söylememek, hileli ölçüp tartmamak
- İhtikâr (karaborsacılık) yapmamak
- Müşteriyi kızıştırmamak, alışverişte iyi muamelede bulunmak
- Çalışanın sorumluluğunu bilmesi, işinde dikkatli olması, işi savsaklamaması (Demirci, 1996:44-47; Erken, 2012:128-132; Mazak).

3.6. Kültür ve Sanat

Ahî tekke ve zaviyelerinde edebiyat, Kurân-ı Kerim okuma, Türkçe, Farsça ve Arapça dillerinin öğretilmesinden başka hat sanatı ve musiki dersleri de verilirdi. Büyük Divan şairimiz Baki, bir saraç çırağı olarak böyle bir eğitimden geçmiştir. Saraç çıraklığından medrese müderrisliği ve kâdılık gibi ilmi makamlara geçebilmiştir. Zaviyelerde gençlere bu terbiyeyi veren kişilere 'muallim ahî' veya 'emir' denirdi. Ayrıca şehrin kadısı ve müderrisler gibi ilmi sahada yetkili kişiler de ders verebilirdi (Özdemir,2015).

İnsanlık ülküsünde ahîlerin, başkasına yardım ve şefkat duygularında, yedirip içirmede ne denli ileri gittikleri tarafsız bir tanık olan İbn-i Battûta'nın sözlerinden anlaşılmaktadır (Durak ve diğerleri, 2010:162, Tancî, 2000:156-195). Kardeşlik ve insanlık yönü çok kuvvetli olan ahîlik, dikkatle ve samimiyetle uygulandığı sürece, Osmanlı Devleti gelişmeye ve güçlenmeye devam etmiştir. Bu dönemde hem gençlerin hem de yetişkinlerin eğitimi meselesi devlete külfet olmadan bu esnaf teşekkülleri tarafından gerçekleştirilmiştir (Durak ve diğerleri, 2010:162).

Birliğin, beraberliğin ve paylaşmanın sembolü olarak senede bir defa Ahî teşekkülleri şehir dışındaki mesire yerlerinden birinde ziyafet toplantısı yapardı. Burada akşama kadar gezilir, eğlenilir, öğle ve akşam yemekleri topluca yenilirdi. Yaz aylarında yapılan bu toplantıyı her esnaf değişik günlerde yapardı. Yine senede bir defa büyük meclis tarafından mesire yerinde düzenlenen, üç gün ve üç gece süren 'üç günler toplantısı' vardır. Bu toplantıya bütün esnaf, bilginler, şehrin ileri gelenleri her mahallenin ihtiyar heyetleri, köy imamaları ve fakirler katılırdı (Durak ve diğerleri, 2010:162).

3.7.Ahîlik Teşkilatının Etkinliğini Yitirmesi

Ahîlik teşkilatı'nın; doğuda; Orta Asya'da, Türkistan'da ve Harezm bölgesinde 5-6. yüzyıllarda kurulduğu varsayılmaktadır. Buna göre; sosyo-ekonomik ve ahlakî-kültürel temellere dayalı bu örgütlenme yedi yüz yıla yakın bir sürede Anadolu'da, Balkanlar'da ve Osmanlı Devleti'nin geniş alanlarında ekonomik ve sosyal düzen dengelerini sağlayıp korumuştur. Her yönü ile orijinal, etkili ve çok yönlü fonksiyonları olan bir organizasyon olarak varlığını sürdürmüştür (Çağatay, 1994:147).

Ahî teşkilatının etkinliğini yitirmesinin sebeplerinden bir kaçını şöyle sıralamak mümkündür:

- Genel olarak toplumsal ahlakın, özel olarak da iş ahlakının bozulması.
- Osmanlı Devleti'nde genel olarak devletin, özel olarak da dış siyasetin zayıflaması (Durak ve diğerleri, 2010:162-163). Devlet gücünün zayıflamasıyla birlikte Ahi teşekkülleri de zayıflamaya başlamıştır Osmanlı Devleti'nin duraklama ve gerileme sürecine girmesiyle birlikte savaşlardan elde edilen ganimet gelirleri kesilmiş ve savaşların çok yüksek olan maliyetleri esnafa konan vergilerle karşılanmaya çalışılmıştır. Gerileme süreciyle birlikte savaşlardan ve dış ülkelerinden elde edilen rant gelirleri kesilenlerin de esnaflığa başlaması, Ahiliğin itibarını ve kâr marjını düşürmüştür (Durak ve diğerleri, 2010:162-163).
- Kanuni döneminden itibaren başlayan kapitülasyonlar ile yerli üreticilerin ve bunların ürettiği malların yerini yavaş yavaş yabancı malların ikame etmeye başlanması. Sanayi inkılabına ayak uydurulamaması ve makineli üretime geçilememesi en önemli gerileme sebeplerinden birisini oluşturmaktadır. Batının makineli üretimle sağladığı sermaye yoğun ve daha ucuz üretim karşısında ahîlik, emek yoğun ve daha pahalı ürünlerle rekabet edemez konuma gelmiştir (Durak ve diğerleri, 2010:162-163).
- Sermaye birikiminin yetersiz oluşu bir başka sebep olarak tespit edilebilir. Belirli bir sanat dalında faaliyet gösterenlerin zaman içerisinde hizmet alanlarını ve üretim kapasitelerini kendi iradeleri ile genişletmeleri mesela, bir tezgâhı olanın dilediği takdirde bunun yanına üç beş tezgâh daha eklemesi ve daha fazla mal üretmesi mümkün değildi. Dolayısıyla esnafın üretim yoluyla zenginleşmesi, diğer bir ifade ile sermaye birikimi söz konusu değildi. Ahî Birlikleri yeterince nitelikli işgücüne sahip

olmalarına karşın, Batıdaki üretim düzeyine ulaşabilmek için gerekli sermaye birikimine sahip olmadıklarından dolayı gerilemeye başlamıştır da denebilir (Durak ve diğerleri, 2010:162-163).

- Celali İsyancı ve iç çekişmeler sonucu köyden kentlere göçün artması (Arslan, 2001:177-316) da bir başka sebep olarak değerlendirilebilir. Hükümetin bunlardan ‘çift bozan akçesi’ adı altında bir ceza almasına rağmen bu göçlere engel olunamamıştır. Bu durum gerekli niteliklere sahip olmayan kimselerin esnaf arasına katılmasıyla, esnafın ürettiği malların kalitesinin düşmesine ve standartların bozulmasına neden olmuştur. Özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda devletin bütün kurumlarının gerilemesiyle beraber bazı yeniçerilerin esnaflığa, bazı esnafların da yeniçeriliğe geçmeye başlaması Ahî teşkilatını olumsuz etkilemiştir. Böylece ehil olmayan kimselerin sisteme dâhil olması, kalitesiz ürünleri ve ahlakî bozulmayı artırarak Ahîlik teşkilatının çözülmesini daha da hızlandırmıştır (Durak ve diğerleri, 2010:162-163).
- II. Mahmut döneminde Kavalalı Mehmet Ali Paşa’nın saldırılarından korunmak için İngilizlerle Mustafa Reşit Paşa tarafından 1838’de imzalanan Osmanlı-İngiliz Serbest Ticaret Antlaşması ile Osmanlı ülkeleri Avrupa’nın açık pazarı haline gelerek, Osmanlı esnaf ve sanatkârları çok zor durumda kalmıştır. Ve bunun sonucu olarak Ahilik teşkilatının çöküşü hızlanmıştır. Böylece Batı sermayesinin baskısı altında kendi zanaatından uzak kalan esnaf ve sanatkârlarımız uzun süre dayanamamıştır (Durak ve diğerleri, 2010:162-163).
- Batı sanayii, dışarıdan daha fazla hammadde alıp dışarıya mümkün olduğunca mamul madde satmak şeklinde özetlenebilecek merkantilist politika ile Anadolu’ya yönelmişken, Osmanlı Devleti’nin buna karşı önlemler almamakla kalmayıp kapitülasyon adı altında yabancı tüccarlara çeşitli ayrıcalıklar tanıması ve bunları gitgide genişletmesi Ahiliğin çözümündeki en önemli faktörlerden biridir (Durak ve diğerleri, 2010:162-163).
- Elde ettiği kapitülasyonlarla Osmanlı esnaf ve sanatkârları karşısında avantajlı duruma geçen Batı sanayii Anadolu pazarlarını gitgide ele geçirmeye başlamış, standart üretim tekniğini değiştirmeyen ve pek çok tahditlerle sınırlandırılması devam eden yerli sanayi ise, önceleri kendisiyle aynı üretim tarzını uygulayan, fakat sanayi devrimiyle birlikte önündeki sınırlamalar kalkın ve kitlesel üretime geçen Batı sanayii ile rekabet edebilme gücünü yitirmiş. Ayrıca Batı sanayiinin artan hammadde ihtiyacı karşılırken iç tüketimdeki azalmanın göz ardı edilmesi, yerli sanayii darboğaza itmiştir (Uçma, 2007:58).
- Para arzının çoğalmasıyla Batı’daki fiyatların genel seviyesinin Osmanlı’dan daha yüksek bir hale gelmesi, Osmanlı sanayi hammaddelerinin Batı’ya akmasına yol açmıştır. Zaten yetersiz olan hammaddelerin Batı’ya satılması, yerli sanayide kullanılacak maddelerin fiyatlarının artmasına ve üretimin daralmasına neden olmuştur (Uçma, 2007:58).
- Önceleri Osmanlı topraklarındaki yabancı tüccarlar yalnızca toptancılık yapabilme yetkisine sahiplerdi. Perakende ticaret, yerli esnaf ve tüccara ait olduğundan yabancı tüccar karşısında küçümsenemeyecek bir pazarlık gücüne sahiptiler. Buna karşılık yabancı tüccarlar ise daha çok gayr-ı müslîm Osmanlı vatandaşlarıyla iş yapma

eğilimindeydiler. Ancak transit ticaretin yerli tüccara sağladığı pazarlık gücü bu eğilimin yol açacağı zararı kolayca nötralize ediyordu. Ne var ki, ticaret yollarının değişmesiyle Müslüman nüfus bu avantajını kaybettiği gibi, iç ticaretteki etkinliğini de kaybetti ve ticaret giderek gayr-i müslîm azınlıkların eline geçmeye başladı (Uçma, 2007:58).

- Avrupalı tüccarlara, Osmanlı hakimiyeti altında bulunan transit ticaret yollarının ulaşım ve iletişim maliyetlerinin alternatif deniz ticaret yollarının ortaya çıkmasıyla yüksek gelmeye başlaması ve tercih edilmemesi de Osmanlı maliyesini, ekonomisini ve iç-dış ticaret hacmini olumsuz etkilemiştir (Uçma, 2007:58).

Ahîlik teşkilatının kaldırılması ile birlikte, yerini dolduracak bir kuruluş meydana getirilmedi. Bu teşekkül, sadece bir esnaf teşkilatından ibaret değildi. Bünyesinde ilim adamlarına, sultanlara, alplere, alperenlere yer veren bu teşkilat; bir yandan fetih ve gaza hamlelerini kolaylaştıran; diğer yandan da şehir ve köylerde, hatta uçlarda sanat erbabını ve çalışanları himayesine alarak bu kuruluşların işleyiş, eleman yetiştirme ve kontrolünü sağlayan bir esnaf yapılanmasıydı. Günümüzde bu fonksiyonlar, bir ölçüde çeşitli kuruluşlar arasında dağıtılmaya çalışılmaktadır. Ne var ki ahiliğin yaşadığı toplumsal yapı ile günümüz toplumsal zihniyet yapıları arasında yapısal ve zeminsel farklılıklarının olması sebebiyle aynı fonksiyonların aynı sonuçlar vermesi beklenmez (Solak, 2009:25).

4. AHİLİK TEŞKİLATININ ÖRNEKLİK DEĞERİ

Çağımızda her fert, toplum ve devleti bir şekilde ilgilendiren insan hakları, ferdî ve toplumsal haklar, demokrasi, ticarî ve ekonomik özgürlükler, serbest piyasa ekonomisi, adil gelir dengesi ve dağılımı, askeri, sivil- kamusal, sosyal güvenlik ve benzeri pek çok temel kavram çerçevesinde çeşitli ve farklı yaklaşımlar, tanımlar ve açıklamalar ilgili çevrelerde bulunmaktadır. Bunların kimi, birbiri ile yine kimi noktalarda örtüşürken kimi yerlerde ayrışmakta ya da çelişmektedir. İleri bilgi ve bilişim çağında olduğu var sayılan çağdaş toplumlarda iletişim ve ulaştırma alanında olduğu gibi hemen her alanda gelişmeler baş döndürücü hızda olmasına rağmen buna paralel bir başka durum ise insanlığın barış, huzur ve mutluluktan uzak olmasıdır. İnsan Hakları Evrensel Beyanname, sürekli güncellenen anayasalar ve yasalar, sözleşme ve anlaşmalar ne yazık ki insanın arayışına cevap sunmakta yetersiz kalmaktadır (Uçma, 2007:160-162).

Ekonomik, sosyal, siyasal ve ferdî çıkar çatışmalarının etkisinde ve baskısı altında yoluna devam eden ve hayatını sürdüren fertler ve toplumlar bu alanlarda istikrar, adalet, düzen, dayanışma, yardımlaşma, işbirliği, kaliteli ürün ve hizmet edinme, hak ve hukuk bilirlilik arayışını gün geçtikçe daha fazlasıyla sürdürmektedir. Günümüzde, dünya ekonomisine egemen çok uluslu ekonomik, sosyal ve siyasal kuruluşlar da insanın arayışına yeterli cevabı verememektedir. Aksine elinde tuttuğu çıkar çarklarını elden çıkarmamak uğruna dengesizliklerin ve huzursuzlukların katlamalı devam etmesine fırsat vermektedir. Daha da ötesi bu herhangi bir şekilde bunların denetim ve gözetiminde olan yerel kuruluşlar da aynı yönde etkisiz veya olumsuz yönde etkiye sahipler. Yerel ve çok uluslu kuruluşlar ne yazık ki sorunları çözüme kavuşturma yönünde reel çaba içerisinde bulunmamaktadır. Bu durum da mevcut olumsuzlukları ve huzursuzlukları derinleştirmektedir (Uçma, 2007:160).

Nihayette bu durumlar, uluslararası ve ulusal düzeyde siyasi karşıtlık şeklinde bir ihtilaf ve çatışma olarak gün yüzüne çıkmaktadır. Çoğu zaman siyasal, sosyal ve ekonomik hayatın yeniden yapılandırılarak bu alanlarda dünya imkân ve nimetlerinden yoksun kalmışların

sorunlarına çözüm sunulmaz ve bu amaca yönelik çabalar boşa çıkarılmaktadır. Bu da fert, toplum, devlet ve devletlerarası ihtilaf ve çatışmaları derinleştirmektedir (Uçma, 2007:160).

İşte bütün dünyada, sosyal sorumluluklarını yerine getirmekten kaçınan ve tek amacı kendi kazancını ve faydasını çoğaltmak olan bu çevreler, ellerinde tutmaya alıştığı fayda ve çıkarları kaybetmemek için toplumsal değişimlerin önünde güçlü bir direnç odağı haline gelmişlerdir. Hayatın ve ekonominin ahlakî boyutunu göz ardı ederek giriştiği bu kirli mücadelede küçük ve orta ölçekli ticari kuruluşları ortadan kaldırılması ve hayat hakkı tanınmaması gereken birer rakip olarak algılanmaktadır. Görünen şu ki sağlıklı bir sosyal dokunun oluşabilmesi için ahîlik modeli ile tarihte zemin bulduğu gibi, adalet, kardeşlik, güven, kalite, empatik davranış, dayanışma ve işbirliğine dayalı bir sosyo-ekonomik, ahlakî-kültürel yapının vücuda getirilebilmesine gerek vardır (Uçma, 2007:161).

Bağlı olduğu değerler çerçevesinde sanat ve meslek hayatını kaynaştırarak sosyo-ekonomik hayatta dayanışma, denge ve kana'at gibi birtakım toplumsal ve ahlakî ilkelerin fert ve toplum arasında yer edinmesini sağlayan ahîlik yaklaşımının tekrar gündeme gelmesine ve söz konusu sorunların çözüm bulmasında ve bugünkü sosyal ve iktisadi kurumlara ne tür katkılar sağlayabileceğinin araştırılmasına ihtiyaç vardır (Uçma, 2007:160-162).

Özellikle Batı dünyasında yönetim ve çalışma hayatında ahlak-etik konusu yeni olmasına karşın, yaklaşık yedi yüz yıl önce ahilik teşkilatında fütüvvet-nâme denen etkin ve evrensel ahlakî kurullarla ferdî ve toplumsal davranışların ve hayatın güzelleştirilerek olgun insan yetiştirmek hedef alınmıştır (Uçma, 2007:160-162).

Bu bölümde, Ahîlik teşkilatının örneklik değerini; “Standardizasyon (Fütüvvet-nâme, Kanun-nâme)”, “Esnaf-Halk İlişkileri”, “Şehirleşme ve Sanayi Siteleri”, “İşçi-İşveren İlişkileri”, “Gelir Dağılımını Dengeleyici Sosyal Güvenlik Sistemi”, “Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi”, “Usta-Çırak İlişkisi”, “İnsan Kaynakları Yönetimi”, “Ehliyet (Yetkinlik), İşgücü Sirkülasyonu Problemi”, “İş Hayatı Disiplini ve Ahlak”, “Müşteri Odaklılık”, “Lüks, İsrar ve Aşırı Tüketimin Frenlenmesi”, “Üretim, Yatırım ve Girişim Sermayesi”, “İç ve Dış Güvenliği Sağlama Rolü” on dört boyutta ele almakta konuya açıklık kazandırmak amacıyla gerek duyuldu.

4.1 Standardizasyon (Fütüvvet-nâme, Kanun-nâme)

Başlangıçta İslam öğretilerinden kaynaklanarak gelişen fütüvvet-nameler (gençlik kitapları-mektupları) yolu ile nesilden nesile öğretilen ahilik-kardeşlik zaman içerisinde tasavvufi bir renge bürünerek varlığını sürdürmüş iken bu teşkilatın Osmanlı devlet ve millet hayatı üzerinde etkinliğinin yüksek olduğu dönemlerde, dünyada ‘ilk’ olarak kabul edilen standartlar kanunu hazırlanmış ve uygulamaya geçirilmiştir (Demirci,1996).

II. Bayezid döneminde (1481-1512) 1502 ila 1507 tarihleri arasında hazırlanan ve yüzden fazla maddeyi içeren Bursa, İzmir ve Edirne İhtisâb (Belediye) kanun-nâmeleri, dünyanın ilk standartlar kanunu, ilk tüketiciyi koruma kanunu, ilk çevre nizamnamesi ve ilk gıda nizamnamesi olarak kabul edilmektedir. Bu kanunnameler, yiyecek ve içecek üreticilerinden kuyumcu, berber, bakkal ve hekimlere kadar üretimde ve hizmette pek çok meslek sahibi kişilerin uyması gerekli standartlarını kapsamaktadır. Günümüz modern dünyasında bu standartlar, kalite yönetim standardı (ISO9001:2008) üretim standartları (ISO9000), sosyal sorumluluk standardı (SA8000) ve çevre yönetim standartları (ISO14000 serisi) ve benzeri standartlarla ifade edilmektedir. (Şimşek, 2004:349-406) Ancak kalite yönetim sistemleri ile

yakından ilgilenenlerin farkına vardığı gibi güncel standartlar ahîlik standartlarının gerisinde kalmaktadır(Gündüz ve diğerleri, 2012:42).

Ahîlikte; insan hakkı gözetmek hayati öneme sahip bir anlayış olarak yaşandığı için müşteri memnuniyeti daima öncelikli olmuş ve üretilen mal daha hammaddenin alımından satışına varıncaya kadar doğal bir şekilde kesintisiz denetime tabi tutulmuştur. Bugünkü modern anlamda ISO9000 Kalite Güvence Sisteminde ‘Ürün İzlenebilirliği’ maddesi vardır. İşte ürün izlenebilirliğinin kendisi Ahiler tarafından uygulanmıştır (Gündüz ve diğerleri, 2012:42).

Başka araştırmacıların da farkına vardığı ve tespit ettiği üzere tespitim ve önerim; Türkak – TSE bünyesinde ahîlik ilkelerinin güncellenerek günümüze ve geleceğe hitap edecek nitelikte evrensel ahîlik standartlarının oluşturulması yönündedir. Bunun sonucunda standardizasyon konusunda tarihte başarılı bir uygulama olarak yer almış olan ahîlik standartlarının güncellenerek günümüze ve geleceğe katkıda bulunması sağlanabilir (Öztürk, 2002:50).

Ahîlik teşkilatı; toplumda sosyal adaleti gerçekleştirmek, işçi ve tüketici haklarıyla sosyal barışı korumak, üretimi ve üretici insan tipini teşvik etmek, tüketim çılgınlığını disipline etmek, tekelleşmeye mani olmak, insanları dostluk, kardeşlik ve yardımlaşma duygusu etrafında toplayarak iyi, güzel ve daha iyi, daha güzel işler yapmada yarışmak üzere teşkilatlanmalarını sağlamak gibi amaçlar güttüğünden faaliyet tarzı; sadece ticarete değil ihtiyaca, kâra değil, temiz ve ak kazanca yönelikti (Uçma, 2007:172).

Herkesçe bilinen “Kötü kanun yoktur, kötü uygulayıcılar vardır.”, ifadesinde belirtildiği üzere toplumun ihtiyaçları karşılandığı müddetçe kurumlar sorun teşkil etmez. Sorun, bu kurumları çalıştıran kimselerin bozulmasından veya kurumların toplumun artan ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilememesinden kaynaklanır. Gelişen insan, toplum ve oluşan yeni sorunlara çözüm olarak yasalar, kurumlar ve çözüm mekanizmaları canlı, güncel ve dinamik hale getirilmezse insan, toplum ve bozulan kurumlar işlevsiz kalır ve hem insana hem topluma yük haline gelir (Uçma, 2007:173).

4.2. Esnaf-Halk İlişkileri

İşlem maliyetlerinin ve giderlerin etkisiyle her iş ve işlemde kâr ve kazanç elde etme eğilimine sahip günümüz esnafının gün geçtikçe nitelikli ürün ve hizmet sunmakla ve ticarî ilişkilerini ahlakî zemine oturtmakla arasına mesafe koyduğu bilinen ve gözlenebilen bir vakadır. Aynı zamanda bu duruma bağlı olarak halkın ve tüketicinin de esnafı fırsatçı ve soyguncu olarak görme eğiliminde olduğu günümüzde gözlenmektedir.

Bu durumda haksız, toplumsal vicdanın kabul edebileceği düzeyin üstünde kazanç elde etme eğiliminin esnaf arasında yaygınlaşması ve buna paralel olarak halkta ve tüketicide esnafa karşı güvensizlik duygularının pekişmesi şeklinde ortaya çıkan bu çatışma ve anlaşmazlık hali tarafları huzursuz ettiği gibi sosyal huzuru ve ekonomik sistemi de olumsuz etkilemektedir.

Aynı zamanda kaliteden ödün verilmesi ve kötü bir rekabetin ortaya çıkması yeni sorunlara yol açmaktadır. Kaliteli ürün ve hizmetin optimum fiyata erişilebilir olması da ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Kavrakoğlu,1992:69-75).

Bu ikilem karşısında esnafın (Sugar,1983:5), halkın ve tüketicinin hukukunu gözetmediği, halkın ve tüketicinin de esnafın, üreticinin ve satıcının hukukunu gözetmediği insanî ve empatik bir ekonomik piyasa modelinin oluşturulması için ahîlik sisteminden esinlenilebilir.

4.3. Şehirleşme ve Sanayi Siteleri

Belirli iş kollarının bir araya gelmesinden oluşan sanayi sitelerinin modern şehirleşmede ne derece önemli olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, bu sorun büyük oranda varlığını sürdürmekte; siteler yapılsa bile esnafı buralarda toplamak başlı başına bir sorun teşkil etmektedir. Sokak aralarında, apartman altlarında veya şehrin göbeğinde yer alan imalathane ve dükkânların halk, esnaf ve trafik açısından ne gibi rahatsızlıklara neden olduğu herkesçe bilinmektedir. Ahiler, kendi dönemlerinde belirli meslek gruplarını belli çarşılarda bir araya getirmek suretiyle bu dağınıklığı gidererek esnafın sorunlarının çözümünü kolaylaştırmış, otokontrolü ve tüketicilerin aradıkları mallara kolayca erişimi sağlamıştır Bayram,2001:10).

Sanat sahiplerinin bir yerde toplanarak sanatlarını icra etmelerini öğütleyen Ahî Evran sanayi çarşılarının kurulması fikrini ortaya atar ve pratiğe geçirir:“Toplum çeşitli sanat kollarını yürüten insanlara muhtaç olduğuna göre, bu sanatların her birini yürüten çok sayıda insanın belli bir yerde toplanmaları ve her birinin kendi sanatlarıyla meşgul olmaları sağlanmalıdır ki toplumun bütün ihtiyaçları görülebilsin.” (Bayram,200:10)

Bu çerçevede Anadolu’da ilk olarak Kayseri sanayi sitesinin ahîler tarafından kurulduğuna ilişkin bilgiler kaynaklarda yer almaktadır. Yukarıda belirtilen bu fikir, günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek ve gelecekteki sorunları çözecek şekilde geliştirilerek uygulama sahasına konulabilir. Bu sayede bilgi ve becerinin hızlı dolaşımı sağlanabileceği gibi ucuz hammadde, yarı mamul ve mamul maddelerin optimum piyasa şartlarında yer edinmelerine imkan hazırlanabilir (Sugar, 1983:5-10;Uçma, 2007:166).

4.4. İşçi-İşveren İlişkileri

Bilindiği gibi sendikalar; işçi haklarını korumak ve işçilerin hayat standartlarını yükseltmek, insanca yaşama imkânlarını artırmak gibi iyi düşüncelere dayalı ve hedeflere yönelik olarak ortaya çıkmış ve halen bu amaçlarla etkinliklerini yürütmektedirler. Bu düşünce ve hedefleri gerçekleştirebilen sendikaların yanı sıra kimi çıkar ve ideolojik amaçları olan grup veya şahısların kontrolüne girerek işçi hak ve hürriyetlerini görünürde savunan ama gerçekte sözü edilen grup ve ideolojik çevrelerin çıkar ve iktidarını savunan bir anlayışa sahip sendikalar türemiştir. Bu tür sendikacılık ne yazık ki hem işçiye, hem işverene hem de genel ekonomik yapıya yarar sağlamak yerine aksine zararı dokunan yapılanmalar haline gelmiştir (Uçma, 2007:166-167; Solak, 2009:11).

Bu sendikacılık anlayışında grev, lokavt veya işi yavaşlatma ve süreli-süresiz tatil etme gibi işçi ve işveren taraflarınca, karşı tarafı anlaşmaya zorlayıcı veya dayatıcı yaklaşımlar her seferinde tarafları incitmiş ve genel ekonomik dengeye zarar vermiştir. Tarafların empatik davranarak işçiye-işverene hakkını gönüllü ve zorlama veya dayatmaya maruz kalmadan teslim etme anlayışı egemen olmadığından taraflar birbirinden hak ettiklerinden fazlasını alma veya koparma anlayışı ile hareket ettiğinden taraflar arasında barış ve huzur temin edilmek neredeyse imkânsız bir durum almaktadır (Uçma, 2007:166-167; Solak, 2009:11).

Doğasında ekonomik ve sosyal işbirliği ve dayanışmayı barındıran işçi-işveren ilişkisi bu anlayışın gölgesinde; tarafları düşman kardeşler haline getirmektedir. Ve bilindiği gibi iş ortamı, ülkeler ve devletler bu anlayışların etkisi ile işçilerin ve işverenlerin egemenlik kurma ve bunun için mücadele etme alanı halini geçmişte ve günümüzde olduğu haliyle almış ve almaktadır. Böylesi ortamlarda tarafların birbirine sevgi ve saygı beslemesini beklemek, haklı olana gücü ne olursa olsun hakkını vermek yerine güçlü ve güç sahibi olanın hak ve imkanlara sahip olabileceği bir yanılı ile iş hayatı sürdürülmeye çalışılmaktadır. Taraflar birbirine karşı

ciddi düzeylerde güven bunalımı içerisinde hareket etmektedir. Bunun neticesinde ise iş verimliliğinde ve randımanda artış, iş huzuru ve barışı gibi güzel beklentiler boşa çıkmaktadır.

Ahîlik yapılanması; halkın ve toplumun hizmetine adanmış olup işçi-işveren münasebetlerini hakkaniyete dayalı ve adil bir şekilde çözüme kavuşturmuştur. Yukarıda belirtilen problemlere meydan vermeyerek işçinin hakkını; zamanında ve tam olarak vermeyi temel ilke edinen bir yapıya sahip olmuştur (Uçma, 2007:166-167; Solak, 2009:11).

Elde ettiği gücü zayıflara karşı bir silah olarak kullanan çağdaş sistemlere karşılık ahîlik, güçsüz ve zayıfları güçlülere karşı koruyup kollamak ve desteklemek suretiyle insanlar arası dengesizliklerin ve düşmanlıkların oluşmasını önleyerek toplumsal barışa önemli katkılarda bulunmaktaydı (Uçma, 2007:166-167; Solak, 2009:11).

Ekonomik ve sosyal faaliyetlerde çalışma-şartlarının ve ilişkilerinin en üst insanî değerler düzeyinde düzenlenmesi, ahîlik teşkilatının en büyük başarılarından biridir. Ahîlikte, işveren ile işçileri birlikte ve iç içe çalıştıkları gibi, ilişkileri de içten, sıcak ve yüz yüzedir. Çalışanlar, iş yeri sahibinin herhangi bir yakınından farklı bir muameleye tabi tutulmazdı (Uçma, 2007:169-170; Solak, 2009:9).

Bu yönü ile işi, işyerini ve iş araç-gereçlerini sahiplenme bilinci ileri düzeydedir. Bu bakımdan da günümüz iş ve çalışma hayatında örnek alınması gerekebilir. İşçi ve işveren olarak iş hayatının iki tarafında empatik yaklaşımın etkin olması önemli bir nokta olduğu açıktır. Ahîliğin iş hayatında bunu sağlayabildiği anlaşılmaktadır (Uçma, 2007:169-170; Solak, 2009:9).

4.5. Gelir Dağılımını Dengeleyici Sosyal Güvenlik Sistemi

Ahi teşekkülleri; mensupların iş hayatı dışındaki sıkıntılarıyla da ilgilenmiş, sıkıntıların aşılmasına elbirliği ile çalıştığı aktarılır. Her bir ticari kesimin kendine özgü bir yardım sandığı olurdu. Buna "Esnaf Vakfı", "Esnaf Sandığı" veya "Esnaf Kesesi" denirdi. Kethüda, yiğitbaşı ile ihtiyarların gözetim ve sorumluluğu altında bulunan bu sandığı sermayesi, esnafın bağışları ile çiraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselenler için verilen paralardan ve haftada ya da ayda bir esnaftan mali gücüne göre toplanan paylardan oluşurdu (Uçma, 2007:169; Solak, 2009:9).

Buradan ihtiyacı olan esnafa, hastalara, bir felakete uğrayanlara, ölenlerin yakınlarına yardımda bulunulur, isteyenlere borç para da verilirdi. Esnafın elinde önemli miktarda demirbaş eşya ve genel eğlenceler için yemek ve sair hususlarda kullanılmak üzere çeşitli kaplar bulunurdu. Bunlar halktan isteyenlere kira ile verilmekte, saray düğünleri için de kullanılmaktaydı (Uçma, 2007:169; Solak, 2009:9).

Atıl sermayeyi biriktirmeyi yığmayı hoş karşılamayan, hak etmediği mal veya hizmeti almayı uygun bulmayan, ihtiyacından fazlasını toplumla gönüllü olarak paylaşmayı ilke haline getiren ahilik hareketi, günümüzde çok büyük bir sorun olan gelir dağılımı dengesizliğinin ortadan kalkmasında da önemli bir rol oynayabilir. Bu uygulamaya, dünyanın her yerinde sosyal barışın sağlanması için büyük ihtiyaç vardır (Uçma, 2007:170;Solak, 2009: 9).

Yukarıda geçtiği gibi meslekî teşekküllerin kendi sorunlarına çözüm üretme anlamında yardımlaşmanın tipik bir örneği olarak ahîlik kurumu; doğum-ölüm, evlenme, hastalık, işsizlik gibi sosyal ve ekonomik risklere karşı üyelerine ve bunların ailelerine aynî ve nakdî yardımlarda bulunmayı ilke edinmiştir. Oluşturduğu bu organizasyonlar aracılığı ile

yardımlaşma ve dayanışmayı fert ve toplum düzeyinde yaymayı başarmıştır (Uçma, 2007:170).

4.6. Sosyal Dayanışmanın Güçlendirilmesi

Günümüzde eğitim sistemi ne yazık ki ferdi, bireyselleşme esaslı yetiştirmektedir. Topluma katkı sağlama, sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya katkıda bulunma, sosyal bir varlık olan insanın sosyal faydaya katkı sağlamaya yönelmesi bakımından ciddi bunalımlar yaşanmaktadır. Ben merkezli bir ekonomik ve sosyal hayatı sürdürmeye teşvik edilen fert, bencil ve bireysel bir hayat tarzı ile topluma ve toplumsal ihtiyaçlara gözünü, gönlünü, kapısını ve imkânlarını kapamaktadır (Çağatay, 1997:151).

Oysa ahîlik anlayışında bu durumun aksine, sosyal birliktelik ve dayanışma anlayışı egemendir. Her esnaf, meslektaşlarını da en az kendisi kadar düşünmek gibi gönüllü bir vicdanî ve ahlakî zorunluluğu yaşardı. Paylaşmayı, yardımlaşmayı, dayanışmayı, cömertliği terk eden bencil kimselerin kurumla ilişkisi kesilirdi. Ahîlik kurumuna mensup esnaf ve sanatkârlar sosyal dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma ilkelerini titizlikle uygulayarak, topluma ve meslektaşlarına zarar verecek haksız rekabet, aşırı kazanç ve spekulatif hareketlerden kaçınırlardı (Çağatay, 1997:152).

Her esnaf grubunun bir veya daha fazla yardım sandığı olurdu. Buna "Esnaf Vakfı", "Esnaf Sandığı" veya "Esnaf Kesesi" denirdi. Kethüda, yiğitbaşı ile ihtiyarların gözetim ve sorumluluğu altında bulunan bu sandığın sermayesi, esnafın bağışları ile çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselenler için verilen paralardan ve haftada ya da ayda bir esnaftan mali gücüne göre toplanan paylardan oluşurdu. Buradan ihtiyacı olan esnafa, hastalara, bir felakete uğrayanlara, ölenlerin yakınlarına yardımda bulunulur, isteyenlere borç para da verilir ve faizsiz kredi açılırdı. Hatta kâr ortaklığı esasına dayalı ticarî girişimcilikler de yaşanırdı (Çağatay, 1997:152).

Özellikle yoksul ülkelerde, yardım amaçlı hayır kurumları ile vakıflar yeterli olmamakla birlikte önemli bir görev ifa etmektedir. Zaten hakkını alamayan kitlelerin elinden tutabilecek böyle kurumların bulunmaması veya zayıflaması sosyal patlamalara davetiye çıkarır. Bu açıdan da günümüz toplumlarının ahîlikten öğrenebileceği şeyler vardır. (Uçma, 2007:171).

4.7. Usta-Çırak İlişkisi

Modern çağın en büyük problemlerinden biri olan işsizlik, genel ekonominin yanı sıra aileler ve toplumlar için de yıkıcı bir faktördür. Ahîlik kurumu, gençlere meslek öğretmek ve birikimleriyle yatırımlar gerçekleştirerek yeni iş alanları açmak suretiyle işsizlik probleminin çözümüne çok büyük katkılarda bulunmuştur (Karagül, 2012:13).

Günümüzde sanayi sektörünün yanı sıra hemen hemen her sektörde ara eleman temin etme konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır. Sağlanan ara elemanların iş bilgisinin yanı sıra müşteri ilişkileri ve insan ilişkileri konusunda ciddi problemler yaşanmaktadır. Yine ara elemanlar ve yöneticiler ya da işverenler arasındaki güven bunalımı ayrı bir sorun olarak varlığını sürdürmektedir (Uçma, 2007:170-174, Karagül, 2012:13).

Yetiştikleri eğitim ve öğretim kurumlarından teorik bilgilerle veya buna ilave kısa süreli staj kaynaklı iş deneyimleri ile bir işletmede işbaşı yapan ara elemanların teori-pratik çakışmasının yanı sıra kurum kültürü, iş yapma ve üretme pratiği konusunda da yüksek maliyetli sıkıntılar yaşanmaktadır (Uçma, 2007:170-174, Karagül, 2012:13).

Ahîlik; sadece teknik beceri ve iş ve üretim bilgisi anlamında değil, sosyal ve kurumsal kültür, çalışan ve yönetici-işveren arası iletişimin ve ilişkilerin gelişmesi ve yürütülmesi açısından olduğu kadar yeni iş hayatına atılan bu gençlerin ahlakî ve insanî davranışları alanında da çözüm üretebilmiş tarihi bir örnektir (Uçma, 2007:170-174).

İşte bu sözü edilen usta çırac ilişkisi, Ahilik sisteminin devamlılığını sağlayan çok önemli bir özelliğidir. Kişisel ahlakî ve meslekî eğitim, bu sistem çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Bu ilişki, sadece üretim endeksli değildi. Kurumsallığı destekleyen ve sorumluluk boyutu olan kapsamlı bir ilişkiler düzlemiydi (Karagül, 2012:13).

4.8. İnsan Kaynakları Yönetimi

Modern üretim ve istihdam şartlarında işçi-işveren ilişkilerinin ve iş yerlerindeki çalışma şartlarının meydana getirdiği stres, iş ortamındaki huzursuzluk ve mutsuzluk gibi sağlık ve iş tatmini sorunları; öncelikle işçi sağlığı olmak üzere, iş verimini, aile hayatını, sosyal ilişkilerini ve ekonomiyi olumsuz yönde etkilemektedir (Karagül, 2012:13, Uçma, 2007:175).

İş, çalışma şartları ve insanlar arasındaki ilişkileri ileri derecede dikkatle düzenleyen ve belirli bir takım caydırıcı kurallara bağlayan ahiliğin, bu konuda da yararlanılabilecek boyutundan söz edilebilir (Uçma, 2007:175).

4.9. Ehliyet (Yetkinlik), İşgücü Sirkülasyonu Problemi

Günümüzde hemen her sektörde işi bilen ve işinin ehli olan (yetkinlik sahibi) işgücü temini kadar bunların iş yerlerinde kalmasını sağlamak da önemli bir sorun haline gelmiştir. İşgücü devri, nitelikli işgücü bulma ve muhafazası önemli bir mesele olmuştur. Yine işletmeye bağlılık, işyeri ve organizasyona sadakat durumlarında ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır (Uçma, 2007:176).

İşte ahilik teşkilatı; işi iyi bilmemekten kaynaklanan emek ve sermaye kaybının önüne geçtiği gibi, işin sağlam ve kaliteli yapılmamasından dolayı topluma verilebilecek zarara karşı da baştan önlem almış oluyordu (Zaim,1990:61-67).

Ahilikte; “Bir mecburiyet bulunmadıkça iş ve meslek değiştirmemek” temel ilke olduğundan her hangi bir sebeple işini bırakıp giden bir usta geri dönecek olduğunda, bir müddet kalfa gibi çalıştırılmak suretiyle işgücü sirkülasyonu sorunu önemli ölçüde çözüme kavuşturmuş oluyordu. İş ve meslekte süreklilik bilindiği gibi kaliteli üretimin, müşteri memnuniyetinin, optimum fiyat ve kazancın vazgeçilmez ilkesidir. Bugün bu temel ilke bilinmediğinden veya gerekli düzeyde önemslenmediğinden söz konusu alanlarda sorunlar yaşanmaktadır (Uçma, 2007:176).

4.10. İş Hayatı Disiplini ve Ahlak

Anadolu Selçukluları döneminde, Türklerin sadece askerlik, hayvancılık ya da çiftçilik değil, ticaret de yaptıkları ve bir Türk tüccar sınıfının var olduğu çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir. Bu süreçte “ahilik” 13. yüzyıldan itibaren özellikle Anadolu’da sosyo-ekonomik hayatta etkili olmuştur. Bir esnaf ve sanatkârlar birliği olarak ahilik insanların bir sanat ya da meslek dalında uzman olmalarını sağlamaya yönelik ve etik ilkeleri öne çıkaran bir düzen oluşturmuştur (TÜSİAD, 2009:64). Ahilik düşüncesi insanları çalışmaya, verimli ve işinin ehli olmaya ve etik davranmaya teşvik etmiştir. Ahiler işlerini son derece ciddiye alır, çalışmayı ibadet olarak algılar. Çalışma ve ibadeti birbirini tamamlayıcılar olarak değerlendirirdi. İş ciddiyeti ve meslek ahlakına olan bu ihtiyaç, bugün her zamankinden daha

fazla hissedilmektedir (Uçma, 2007:177). Meslek ve sanattaki titizlik ve ilerlemenin belli kurallara bağlı olması, başıboşluğun sanata darbe vurmasını önleyen sınırlamaların ve önceliklerin belirlenmiş olmasının yanı sıra uygulanması aynı zamanda uzmanlığa olan saygıyı ve iş yapmadaki disiplini göstermektedir (Solak, 2009:21).

Esnaf birliklerinde meslekteki maharete ve kıdeme dayanan bir kademeleşme mevcuttu. Esnaf birliklerinde sadece ahlakî ve meslekî üstünlükler ilerleme ve yükselme sebebi olarak görülmüştür. Ahî teşkilatında zorunlu bir gerekçe olmadıkça iş ve meslek değiştirmemek esastı. Herhangi bir sebeple gediğini terk edip giden bir usta terk ettiği işine geri döndüğünde, eski işi ve pozisyonu başkasının eline geçtiğinden bir süre kalfa gibi çalışmaya mecbur tutulabilirdi(Solak, 2009:21).

4.11. Müşteri Odaklılık

Günümüzde bu kavram; “kaliteyi müşteri belirler” ifadesi ile açıklanmaktadır. Her türlü ekonomik faaliyetin odak noktasını “müşteri odaklılık” oluşturur. Toplam Kalite Yönetimi gibi yaklaşımlarda müşterilerin teknolojik, ekonomik ve diğer nedenlerle değişen istek ve ihtiyaçlarının takip edilerek bunların fiyat, kalite ve teslim biçimlerine bağlı olarak karşılanması esas alınır. (Durak ve diğerleri, 2010:158).

Ahîlikte de hem dış hem de iç müşteri istek ve ihtiyaçlarının belirlenerek en üst düzeyde karşılanması esastır. Ahîlikte kaliteli ve standart üretim yapabilmek için geliştirilen yöntem ve kurallar, günümüz Toplam Kalite Yönetimi ve otokontrol sisteminin ilk hayata geçiriliş örnekleridir. Ahîlikte rekabet daha çok üretmek anlayışına değil müşteriye daha kaliteli mal ve hizmet sunmak anlayışına dayanır (Durak ve diğerleri, 2010:158).

a) 4 C Karması-Ahîlik İlişkisi:

Ahi Evran-ı Velî, Hacı Bektaş-ı Velî, Hoca Ahmet Yesevî (Ecer, 2001:s.2-6), Yunus Emre, Hacı Bayram-ı Velî, Aşık Paşa, Gülşehrî gibi düşünür ve gönül adamlarının dilinde ve kalemlerinde olgunlaşan Ahîlik anlayışının uygulamalarında 4C pazarlama karmasının tüm bileşenlerine rastlamaktayız.4C pazarlama karmasında yer alan her bir unsurun Ahîlikteki kullanımlarını gösteren karşılıkları aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 3. Ahilik - 4 C Karması İlişkisi (Ali Erbaş, 2011:139)

Müşteri Değeri	Customer Value	Müşteri Velinimetimizdir
Malın Müşteriye Maliyeti	Cost to Customer	Narh - Fiyat Kontrolü
Müşteriye Uygunluk	Convenience for Buyer	Müşterinin Ürüne Kolay Ulaşması
Müşteri ile İletişim	Customer ommunication	Pazar ve Müşteri ile Etkileşim

b) Alt ve Üst Fiyat (Narh) Koyma

Günümüzde pazar ekonomisi veya serbest piyasa ekonomisi adı altında ürün ve hizmetlerin kalite ve fiyatları ile keyfi bir şekilde oynanması, temel tüketim maddeleri de dâhil bütün ürün ve hizmetlerde yüksek fiyatlarla satışa arz edilmesi, kâra herhangi bir sınırlama getirilmemesi, ürün ve hizmetin doğrudan tüketiciye ulaştırılması yerine, nihaî satış fiyatını yükseltecek ve nihaî tüketiciyi etkileyecek şekilde birkaç elden geçirilerek aracılardan haklı-haksız kazanç temin etmeleri gibi reel ekonomik hayat ile çelişen durumlar yaşanmaktadır. Ülkemizde yakın

zamanlarda bu konularda bazı kontrol ve düzenleme sistemleri oluşturulmuş olsa da henüz olumlu etkisi gözlemlenebilir hale varmamıştır. Bu durumda ahîliğin hak ettiği fazlasını almama, fahiş fiyat uygulamama gibi ahlakî ilkeleriyle baş edilebilir. Yerine göre kimi ürün ve hizmetlere alt ve üst fiyat belirleyerek piyasanın üretici, satıcı ve tüketici aleyhine dönüşmesinin önü alınabilir (Uçma, 2007:178-179; Arslan, 1994:56-65).

Ahîlik anlayışında; kişinin "alın, kalbi, kapısı açık", "eli, beli, dili kapalı"dır. Burada alın açıklığı; doğruluğu, dürüstlüğü, kalp açıklığı; ikiyüzlü olmamayı, riyakârlıktan uzak olmayı, dostluğu ve sevgiyi, kapı açıklığı ise; konuk severliği ifade eder. Dikkat edilirse bu ilkeler; ticaretin küreselleştiği, rekabetin arttığı, gün geçtikçe gelişen iletişim ağı sayesinde müşteri kazanmanın giderek zorlaştığı güncel piyasalarda başarılı olmanın anahtar yaklaşımı olduğu görülür (Solak, 2009:s.1v).

4.12. Lüks, İsraf Ve Aşırı Tüketimin Frenlenmesi

Ahîlik anlayışının beslendiği İslam ekonomisinde, kişiler ve toplumlar; lüks tüketim, israf ve tüketimde sınırları zorlama gibi uygulama ve davranışlardan men edilmiştir. Tüketimde dengeli, fert ve toplumun ihtiyaç, beklenti ve makul arzularına cevap verebilecek bir tüketim anlayışı önerilmiş ve bu tarz bir yaşantı içerisinde olmak teşvik ve takdir edilmiştir (Arslan, 1994:35-43).

Çağdaş anlayışta ise daha fazla kazanmak için insanların zaaflarından faydalanılarak lüks, israf ve aşırı tüketim sürekli körüklenmektedir. Her gün yeni ve farklı ürünler piyasaya sürülerek ihtiyacın giderilmesinden çok tüketimin körüklenmesi yolu ile tüketicinin gelirin göz dikilmektedir (Zaim, 1992:177-178).

Ahîlikte ise üretim ve tüketim dengesi kurularak bu tür olumsuzluklara meydan verilmemektedir. Uygulanan fiyat tespiti ve kontrolünde, tüketicinin ekonomik gücü ile esnaf ve sanatkârın ihtiyaçları arasında bir denge gözetilmiştir. Aşırı kâr, müşteriye aldatma, kalitesiz mal üretme ve benzeri uygulamalar ahîliğin temel ilkelerine aykırı durumlardır (Uçma, 2007:183).

4.13 Üretim, Yatırım ve Girişim Sermayesi

Günümüzde üretici, yatırımcı ve girişimcinin zorlandığı en önemli alanlardan biri sermaye veya finansman temini konusudur. Bu konuda sözü edilen kesimler bankaların, faizli işlem yapan çevrelerin eline bakmak ve varsa ellerindeki mal ve mülklerini teminat vererek kredi temin etmek durumundadırlar (Uçma, 2007:184).

Bu geleneksel kredi ve faizli işlem sistemleri, ticaretle uğraşan insanı iflasa götüren ve hatta intihara kadar sürükleyen olumsuz etkiye sahiptir. Kredi alan üretici, girişimci veya tüketici tefecinin insafına terkedilmiş bir durum gözlenmektedir. Oysa bu üreten ve çalışan kimselerin sözü edilen zorlu ve sıkıntılı dönemlerde de sosyal, yönetim danışmanlığı, psikolojik destek ve danışmanlık, eğitim ve finansman desteği niteliğinde desteklere ihtiyaçları olacaktır. Bunları sağlayan destek sistemlerinin oluşturulması lazımdır (Uçma, 2007:184).

Ahîlikte ise ahîler arası dayanışmayı esas alan aynı zamanda atıl duran sermayeyi ekonomiye kazandırmak amacıyla faiz yerine kâr ve zararı tarafların göğüslediği bir sistemle işini geliştirmek veya yeni iş kurmak isteyenlere kredi imkânları sunulur. Ödeme darlığı ve sıkıntısı içine düşen kişi ve kurumun var olan nefesini de bir çırpıda alma yerine nefes alması ve canlanması-dirilmesi için çözüm yolları üretilir. Gerçek durumu değerlendirilerek keyfi

veya kötü niyete dayalı bir temerrüd söz konusu değil ise durumunu iyileştirmesi için ek süre verilir ve yukarıda sayılan destekler sağlanır (Uçma, 2007:184).

Ahîlikte ekonomik ve finansal dayanışmanın en güzel örneği Orta Sandıkları'nda görülür. Bu sandıklarda toplanan sermaye ile herkese dağıtılacak şekilde alet ve hammadde alınmakta, tezgâhlar kurulmakta, tereddütlü fertlere teşebbüs cesareti verilmekte, bir yandan da ihtiyacı olanlara yardım edilmekteydi (Öztürk, 2002:7).

4.14 İç ve Dış Güvenliği Sağlama Rolü

Çağımızın temel sorunlarından biri de toplumların huzur ve güvenliğini tehdit eden terör ve anarşidir. Ahîlik, bir taraftan ahlakî dejenerasyon ile, işsizlikle, fakirlikle, sosyal adaletsizlikle ve gelir dağılımındaki dengesizlikle mücadele etmek suretiyle suç eğilimlerinin can damarlarını kurutmuş; diğer taraftan da yeri geldiğinde ve gerektiğinde yönetimi üstlenmek suretiyle otorite boşluğunu doldurarak anarşi ve kargaşanın önüne geçmiştir. (Solak,2009:11,19; Sugar, 1983:5-10).

Bu açıdan ahîlik yapılanmasından terör ve anarşi bölgelerinde rahatlıkla yararlanmak mümkündür. Osmanlı devirlerinde pek çok büyük kargaşa ve karışıklık esnafın bu tür müdahaleleriyle bertaraf edilmiştir. Yine ahîlik hareketinin bir dönem Ankara'nın yönetimini üstlenmesi de buna bir örnek olarak gösterilebilir. Burada en önemli nokta söz konusu yerlerde bu veya buna benzer sistemin halk ve esnaf tarafından benimsenmesi ve uygulanması meselesidir (Solak, 2009:11,19; Sugar, 1983:5-10).

Ahîlik'te gençlere aynı zamanda atıcılık, binicilik, kılıç kullanma gibi temel askerlik eğitimi de verilirdi. Bu sayede gerektiğinde ülke savunması için ek bir kuvvet hazırlanmış olurdu. Askerliğin gençlere sevdirmesi ve ülke savunması bilincinin yerleştirilmesine de katkısı önemli bir boşluğu doldurmaktaydı (Solak, 2009:11,19; Sugar, 1983:5-10).

Bu teşkilat, şehirlerde, köylerde ve sınır uçlarında da varlığını sürdürürdü. Kaynaklara göre alpler teşkilatı ile ilişkisi vardı. Ahi ve alp vasıflarını taşıyan, her ikisine de bağlı olanların var olduğu belirtilir (Solak, 2009:11,19; Sugar, 1983:5-10).

Kimi zamanlarda askeri ve siyasi kuvvet olarak güvenliği sağlamışlardı. Mesela Bursa'yı Düzme Mustafa'nın hücumundan bunlar kurtarmışlardı. Osmanlı ordusunun içinde, düşmanla çarpışan yardımcı birlikler arasında, zaviyelerde güçlü bir manevi eğitimle yetiştirilmiş Ahi Birlikleri de sayılmaktaydı (Solak, 2009:11,19; Sugar, 1983:5-10).

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Günümüz insanı; iş ve çalışma hayatında, kalite yönetim sistemlerinde, üretim-tüketim ve pazarlama ilişkilerinde, kadın ve erkeğin hayatın her safhasında; psikolojik, biyolojik ve fizyolojik bünyelerine uygun fonksiyonları yerine getirmesinde, fert ve toplum huzurunun, refahının, birlik ve dayanışmasının sağlanmasında ahilik sisteminden yararlanabilir.

Günümüz kadının; bacıları örnek alarak iş, çalışma, ekonomik ve sosyal hayatın çeşitli aşamalarında etkin olması mümkündür.

Bu tarihî pratikten yola çıkarak günümüz insanının ihtiyaçlarını karşılayabilecek iş ve sosyal hayat projeleri geliştirmek çağdaş Ahî Evran karakterine sahip teoriyi pratiğe aktarabilecek ve yüksek mesleki ve ahlaki niteliklere sahip insan yetiştirebilecek ilim adamlarının misyonudur.

İnsan doğasına aykırı, çağdaş sosyal, siyasal ve iktisadî sistemlerin dayattığı sıkıntılardan ancak bu yolla insanlık kurtulabilir.

Gelir dengesizliğinden, insanları negatif anlamda farklı ve küçük görme, yetersiz görme, hor görme anlayışlarının doğurduğu insanlar arası nefretleşme ve gönüllerin dolayısı ile nesillerin birbirinden uzaklaşmasının önü ancak güncel kardeşlik-ahilik anlayışının fert ve topluma, iş ve üretim hayatına, satış-pazarlama, üretici-tüketici, çalışan-işveren ve yönetici davranışına kazandırılması ile alınabilir.

Kalite yönetim sistemlerinin dokümantasyondan öteye geçerek üretim, satış, pazarlama, tüketim, ürün ve hizmette kalite ve fiyat uygunluğu gibi beklentileri karşılayabilmesi de ahilik kalite ilkelerinin güncel ve standardize hali ile mümkün olabilir. Bu çerçevede Türkak-TSE bünyesinde Universal Ahilik Standartları oluşturularak yürürlüğe konabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmad al-Ayid, D. A. (1991). al-Mu'cam al-'Arabî al-Asâsî. al-Munazzama al-Arabiyya li't-Terbiyye va's-Sakafa va'l-'Ulum, Beyrut, Lübnan.
- Arslan,H. (1994). İslamda Tüketici Hakları. Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara.
- Arslan,H. (2001).16.yy. Osmanlı Toplumunda Yönetim, Nüfus, İskân, Göç ve Sürgün, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Barkan,Ö. L. (1942). Osmanlı İmparatorluğu'nda Kolonizatör Türk Dervişleri. Vakıflar Dergisi, 11, Ankara.
- Bayram,M. (2001).Türkiye Selçukluları Döneminde Bilimsel Ortam ve Ahiliğin Doğuşuna Etkisi. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 10, İstanbul.
- Bayram,M. (2002). Bâcıyân-ı Rum (Anadolu Bacıları) ve Fatma Bacı. Türkler, 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara.
- Çağatay,N. (1994). Ahiliğin Türk Ekonomisine Getirdikleri. Genel Konular Üzerine Makaleler, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Çağatay,N. (1996). Ahiliğin Ortaçağ Anadolu Toplumuna etkileri. I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyum Bildirileri (s. 33). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Çağatay, N. (1997). Bir Türk Kurumu Olan Ahilik. Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- Demirci, M. (1996). Ahilikte Fütüvvet Ahlakı. I. Uluslararası Ahilik Kültürü Sempozyumu Bildiriler, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- TÜSİAD/T-2009-06-492. (2009). Dünyada ve Türkiyede İş Etiği ve Etik Yönetimi, İstanbul.
- Ecer, A. V. (2001). Ahmed Yesevi Dervişi Ahi Evren Ve Kayseri'de Ahilik. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Kayseri.
- Erbaş, Ali, S. E. (2011). Ahilik ve 4 C Pazarlama Karması İlişkisi: Tarihi Perspektiften Bakış. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi,59, Ankara.
- Erken, V. (2012). Bir Sivil Örgütlenme Modeli Ahilik. Ankara.
- Fazlıoğlu, İ. (2001). Kâdî-zâde-i Rumî. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 24, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul.

- Gündüz, A. Y., Kaya, M., & Aydemir, C. (2012). Ahilik Teşkilatında Ve Günümüzde Tüketicilerin Korunmasına Yönelik Çalışmalar Üzerine Bir değerlendirme. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, XIV,II, Afyon.
- İbrahim Durak, A. Y. (2010). Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri ve Günümüze Yansımaları. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15,2, Isparta .
- Kavrakoğlu, İ. (1992). Küçük Sanayide Rekabet Gücü ve Kalite. İTO 1993-5,İTO, İstanbul.
- Kayaoğlu, İ. (1981). Halife en-Nasır'ın Fütüvvete Girişi ve Bir Fütüvvet Buyruktusu. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 25, Ankara.
- Özdemir, H. (2015, 02 12). Divan Edebiyatının Kuyumcusu: Bakî. İstanbul.
- Özerkmen, N. (2004). Ahiliğin Tarihsel –Toplumsal Temelleri ve Temel Toplumsal Fonksiyonları – Sosyolojik Yaklaşım. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 44,2,Ankara.
- Öztürk, N. (2002). Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,7,Ank.
- Solak, F. (2009). Ahilik Kuruluşu,İlkeleri ve Fonksiyonları, : İTO, İstanbul.
- Sugar, P. F. (1983). Southeastern Europe under Ottoman Rule, 1354-1804. University of Washington Press, Washington, USA.
- Şimşek, M. (2004). Toplam Kalite Yönetimi. Alfa,İstanbul.
- Tancî, E. A. (2000). İbn Battuta Seyahatnamesi,Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Uçma, İ. (2007). İsmet. Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik, İşaret Yayınları, İstanbul.
- Zaim, S. (1990). Çalışma Ekonomisi, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Zaim, S. (1992). İslam-İnsan-Ekonomi, Yeni Asya Yayınları, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Demir, S. (12.11.2014). Ahi Birliklerinde Yönetim,Organizasyon ve Görev Dağılımı. İstanbul, Fatih, Türkiye: www.ahilik.net.
- Karagül, M. (2012, Eylül – Ekim). Ahilik ve Sosyal Sermaye Bağlamında İş Ahlakı Ve Üretim İlişkisi. Akademik Bakış Dergisi 32, www.akademikbakis.org
- Mazak, Ali.(26.11.2014). Ahilikte Moral Değerler. www.ahilik.net
http://www.ahilik.net/index.php?view=article&id=63%3Aahilik-makale-4&option=com_content&Itemid=41